

Desnilo u novoj ambalaži

Hrvoje Šimičević

19.05.2014. 01:06 Europa Ispisi

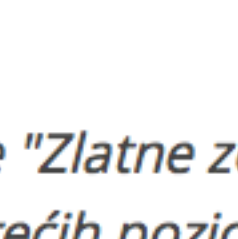

Matthew Feldman, suradnik britanskog Centra za fašističke, antifašističke i post-fašističke studije: "Nakon sadašnjih izbora doista bi moglo doći do značajnog porasta krajnje desnice u Europskom parlamentu."

Zovu ih ekstremnim nacionalistima, euroskepticima, ksenofobima, rasistima. Nerijetki zajednički naziv je desni radikali. Nešto rjeđi: neofašisti ili ekstremni desničari. Od izbijanja financijske krize, stranke krajnje desnice sve su popularnije u Europi, a prema recentnim anketama svoju bi popularnost mogli kapitalizirati na nadolazećim izborima za Europski parlament.

Grčka "Zlatna zora", mađarski "Jobbik", francuski "Nacionalni front", talijanska "Sjeverna liga", nizozemska "Stranka slobode", bugarska "Ataka" i austrijska "Stranka slobode" samo su neke od stranaka koje bi narednih pet godina mogle imati svoje zastupnike u Europskom parlamentu. "Europski projekt pokrenut nakon devastacija uzrokovanih Drugim svjetskim ratom suočava se s dosad najozbiljnijom prijetnjom", napisao je John Palmer u "The Guardianu", komentirajući uspon krajnje desnih pokreta i najavljuju paneuropsku koaliciju što su je povodom izbora za Europski parlament pokrenuli Marine La Pen i Geert Wilders, želeći tako u Europskom parlamentu udružiti snage radikalnih nacionalista protiv europskih integracija, ekonomskih diktata iz Bruxellesa, imigranata i multikulturalizma, kojima suprotstavljaju države-nacije i fundamentalnu narav slobodnog tržišta.

JOBBIK 2014 - A változás (kampányfilm)

Među rečenim strankama, postoje, dakako, razlike.

Na krajnjoj desnici nalaze se politički pokreti poput mađarskog "Jobbika" ili grčke "Zlatne zore", koji iskazuju otvorene simpatije prema nacizmu i kao takve imaju šanse osvajanja drugih ili trećih pozicija u svojim matičnim zemljama, baš kao i nešto "blaže" verzije radikala u Austriji, Nizozemskoj i Finskoj. Kolika se zapravo opasnost krije u porastu ekstremne i radikalne desnice u Europi, po čemu se razlikuju suvremene stranke krajnje desnice od tradicionalnih, desnih ekstremista, i koji su razlozi njihove popularizacije, to su, među ostalima, teme o kojima je "H-Alter" razgovarao s doktorom **Matthewom Feldmanom**, stručnjakom za fašizam i suvremenu krajnju desnicu u Europi i SAD-u, znanstvenim suradnikom **Centra za fašističke, antifašističke i post-fašističke studije (CFAPS)** na Sveučilištu Teesside u Velikoj Britaniji.

Svjedočimo li doista rastu krajnje desnice u Europi, uzmemo li u obzir činjenicu na na njihov nedavni uspjeh na nacionalnim izborima, primjerice u Francuskoj i Mađarskoj, i njihovu popularnost u zemljama poput Grčke ili Italije?

Da, smatram kako zaista svjedočimo porastu "populističke" krajnje desnice, strankama orijentiranima na mase čiji je cilj povratak kandidata radikalne desnice na europskoj i nacionalnoj razini - poput Nacionalne fronte u Francuskoj.

Uvjeti su rijetko kad bili tako zreli i sličnih fašističkih i sličnih pokreta, ali ih se u realnosti mali broj takvih stranaka uspio izvući iz izbornog geta

Koji su glavni razlozi rasta popularnosti radikalnih nacionalističkih stranaka u Europi u posljednjih nekoliko godina? Jesu li glavni uzročnici financijska kriza te pripadajuće mjere štednje što se provode u Europi?

Mislim da mjere štednje svakako nisu glavni uzročnici. Baš kao u slučaju razdoblja između dva rata u Njemačkoj, postojalo je mnogo uvjeta koje je ekonomska kriza samo povećala, ali ne i stvorila. Nacizam je bio mali, ali centralizirani i izrazito motivirani pokret prije Velike depresije. Oni su svakako profitirali od kolapsa ekonomije, ali ih ekonomski kolaps nije stvorio. Slično je i u današnjim okolnostima, u kojima su brojne krajnje desne stranke prisutne znatno prije same krize, dok su neke druge, poput onih u Finskoj, doživjele vrhunac popularnosti nakon izbijanja globalne recesije. Kriza je dakle svakako faktor koji utječe na njihovu popularizaciju, ali su drugi čimbenici vjerojatno važniji u objašnjavanju suvremene europske krajnje desnice.

Koji čimbenici?

Riječ je o znatno dugoročnijim fenomenima od ekonomske krize, poput nasrtaja nove krajnje desnice na "islamizaciju" Europe, koja je prisutna zadnje desetljeće na ovim prostorima, posebno u zapadnoj Europi. Jednak fokus populističke desnice su imigranti iz neeuropskih država, prvenstveno s većinskim muslimanskim stanovništvom, kao i Afrike te Azije. To je agenda krajnje desnice već duže vrijeme, ali je tek odnedavno prenesena u politički i društveni mainstream. To se najčešće pakira i opravdava kroz naglašavanje preopterećenosti sustava socijalne pomoći u europskim državama, što se ponekad naziva nativizmom ili šovinizmom socijalne zaštite. Dodatni problem, i to ne samo za krajnju desnicu, je prevelika birokratiziranost EU, koja ne sluša probleme manjih nacija, i uz to ima preveliku kontrolu nad njima. U tom su kontekstu javno najvidljiviji prigovori na europsko upravljanje naspram nacionalnih politika i porast multikulturalizma nasuprot homogene demografije. Kada je riječ o najekstremnijim oblicima desnice, tu su i dalje prisutne brojne teorije zavjere u čijem su fokusu Židovi, muslimani i druge demonizirane skupine.

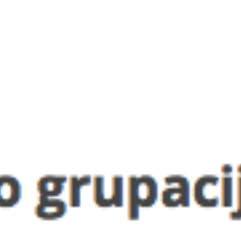
Koje političke stranke vidite kao nositelje "nove krajnje desnice", a koje kao predstavnike tradicionalnije struje?

Zapadnije krajnje desne stranke imaju tendenciju fokusiranja na fenomen imigracije - prvenstveno kroz strah od "islamizacije" - a istočnije, poput bugarske Atake ili mađarskog Jobbika, imaju "tradicionalniji" antagonizam prema Židovima ili migrantima.

Koje stranke i pokrete možemo točno opisati kao neo-fašističke a koje kao krajnje desne?

To je duže vrijeme predmet akademske rasprave. Na općenitoj razini, neofašistički pokreti imaju programsku tendenciju crpljenja historijskih iskustava međuratnih fašističkih pokreta. Neki to rade na eksplicitne načine, poput *Casa Pound* pokreta u Italiji, koji se nazivaju "Fašistima trećeg milenija". S druge strane, brojne grupacije koje neki znanstvenici nazivaju "novom krajnjom desnicom" namjerno se distanciraju od naslijeđa fašizma i često se koriste jezikom demokracije u zalaganju za ekskluzivni oblik liberalizma; dobar je primjer **Geert Wildersova** nizozemska *Stranka za slobodu*, koja prihvaća određene, historijski gledano, marginalizirane grupe, poput Židova i gejeva, dok druge skupine, poput muslimana, u cijelosti krive za postupke nekolicine ekstremista, poput onih

EU will burst at seams after European Parliament elections - Geert Wilders

odgovornih za 11. rujna.

Koliko su brojne same neofašističke grupe, odnosno grupacije ekstremne desnice u Europi?

Još uvijek postoje problematični džepovi neo nacizma u istočnoj Njemačkoj i radikalno desna underground glazbena scena koja još uvijek uspijeva privući, najčešće bijelce, pripadnike radničke klase, u Britaniji, Skandinaviji i drugdje u Europi. Međutim, te grupe, specifične po promicanju karizmatičkog vodstva, antisemitizma ili političkog nasilja, polako padaju u sjenu profesionalnijih, stranački organiziranih, političara nove krajnje desnice koji koriste šifrirani jezik. Nasuprot underground rasizmu, koji potiče na nasilje i u nekim slučajevima na revoluciju, političari iz ovih grupa najčešće rade na privlačenju biračkog tijela, bilo na nacionalnoj ili europskoj razini, predstavljajući se umjerenije od političkog ekstremizma.

Može li promjena imagea "nove krajnje desnice" utjecati na njihovo još veće populariziranje?

Zajednički nazivnik za mnoge od krajnje desnih grupa u 21. stoljeću je porast antimuslimanskih predrasuda, kao i neprijateljstvo prema neeurajatskim, posebice arapskim i afričkim migrantima, dakle dio stranaka i dalje usmjerava antagonizam prema Romima i Židovima

Vrijeme će pokazati. Mislim da je riječ o dijelu znatno većeg, poprilično fundamentalnog restrukturiranja krajnje desnice u Europi, koja postaje sve profesionalnija i zapravo spremna odbaciti one najradikalnije "tradicionalne" programske dijelove iz prošlosti. Na predstojećim izborima za Europski parlament vidjet ćemo hoće li mnoge od ovih novih, "mekših" stranki ostvariti velike rezultate. Izbori će biti pokazatelj koliko je ta retorika dvostrukog jezika pomogla krajnjoj desnici da utječe na rasistička i ponekad potiču na nasilje.

Koje bi posljedice mogle biti za samu društveno-političku klimu u državama gdje su razvidni ovakvi trendovi?

Jedan od ključnih problema je ono što je u Velikoj Britaniji poznato kao "polarizacija zajednice". Stigmatizirane grupe poput muslimana, Roma ili Sintha su podvrgnuti predrasudama, što im otežava interakciju s drugim društvenim skupinama. Kada je riječ o sve većoj prisutnosti krajnje desnice u mainstreamu, krajnja opasnost je smanjivanje demokratskih procedura, kao u slučaju Mađarske. Pomjeranjem javnog diskursa udesno utječe i na način na koji individue iščitavaju poruke mržnje, potičući ih na fizičko nasilje prema metama krajnje desnice. Primjer je Anders Breivik, koji je prije samih napada obilatio "pio" iz izvora nitroglicerinskog metama. Brojne su dakle opasnosti od sve veće vidljivosti krajnje desnice u javnosti, počevši od samih tenzija unutar zajednice i snižavanja mogućnosti demokratske debate i demokratskih institucija, pa sve do potencijalnog fizičkog nasilja i terorizma.

Krajnja desnica, dakle, radi na "normalizaciji" svoga diskursa, dok se u isto vrijeme može čuti kako , suprotno tomu, neke stranke desnog centra, posebno na minulim nacionalnim i lokalnim izborima, upotrebljavaju jezik desnih radikala kada je, primjerice, riječ o imigraciji.

Mainstream stranke doista imaju tu navadu iskorištavanja i preuzimanja određenih političkih uvjerenja krajnje desnice. Štoviše, neke mainstream stranke su gurnute još desnije zahvaljujući uspješnim izbornim rezultatima krajnje desnih stranki poput austrijskog FPÖ-a pod **Jorgom Haiderom** ili norveške Stranke napredka, koja je trenutno u vladajućoj koaliciji. Još bolji primjer je način na koji je nedavno Orbanova stranka Fidesz u Mađarskoj otišla još desnije kako bi udovoljila pokretu *Jobbik*. Dobar primjer se, također, desio prije nekoliko godina u Britaniji, kada je premijer **David Cameron** izjavio kako multikulturalizam ne funkcinira na isti dan kad je Engleska obrambena liga imala veliki "povratnički" marš u Lutonu. Mnogim promatračima se činilo kao da tajming i nije baš slučajan.

Prema recentnijim anketama moglo bi doći do značajnog povećanja desnih radikala u budućem sazivu Europskog parlamenta, te bi čak mogli i osnovati svoju političku grupu u parlamentu, ovisno o izbornim rezultatima i dogovoru na među strankama. Koje je vaše mišljenje o tome?

Ako bi gledali primjere iz prošlosti, onda su izgledi maleni za takvo nešto. Posljednja takva grupa - za čije je osnivanje potrebno skupljanje 25 zastupnika iz sedam zemalja - izgubila je svoj kvorum nakon što je stranka Velika Rumunjska istupila jer ih je uvrijedila Mussolinijeva unuka! Osobni konflikti na stranačkim vrhovima, uz osjećaje nacionalne superiornosti jednih i percipiranu inferiosnost drugih nacija, već su duže vrijeme ključni razlozi koji sprečavaju bližu suradnju krajnje desnih političkih stranki u Europi. Ne bude li puno više krajnje desnih zastupnika u Europskom parlamentu s identičnim političkim pogledima, mislim da krajnja desnica neće postati dugotrajna i utjecajna na razini Europe kada je riječ o politici.

Mainstream stranke doista imaju tu navadu iskorištavanja i preuzimanja određenih političkih uvjerenja krajnje desnice

Spomenuli ste odnos Le Pen prema Jobbiku i Zlatnoj zori, koje ona naziva "neonacistima", i pritom odbacuje teze o tome da je Nacionalni front ekstremistička stranka. S druge strane, pak, britanski euroskeptici i po nekima nacionalisti iz UKIP-a se odbijaju udružiti s Le Pen, jer drže kako su i dalje antisemitski raspoloženi.

Nisam siguran da je u UKIP-ovom slučaju riječ o krajnjoj desnici, premda i u njihovim redovima ima takovih zastupnika. S druge strane, politički diskurs Le Pen reprezentira upravo "novu tu črnu desnicu", koja, dakle, ne nastupa ideje što se baziraju na historijskom nacionalizmu - kao što to čine neonacisti - ili fašistički pokretima od prije 1945., koje prakticiraju neofašisti. Sjetimo se da je Le Penin djed, **Jean-Marie**, bio osuđen za poricanje holokausta kada je Posljednje rješenje nazvao "malim detaljem povijesti". Nesumnjivo je da u Nacionalnom frontu postoje pojedinci koji imaju slične stavove, ali je pod vodstvom Marine Le Pen *Nacionalna fronta* postala naklonjenija Židovima, dok im je pogonska snaga postala antisemitistička retorika.

Zadnjih je godina sve prisutnija paradoksalna internacionalizacija krajnje desnice u Europi, poput suradnje talijanskih, grčkih nacionalista i neo fašista ili mađarskog Jobbika s krajnje desnim strankama na području Balkana. Je li ovo noviji trend?

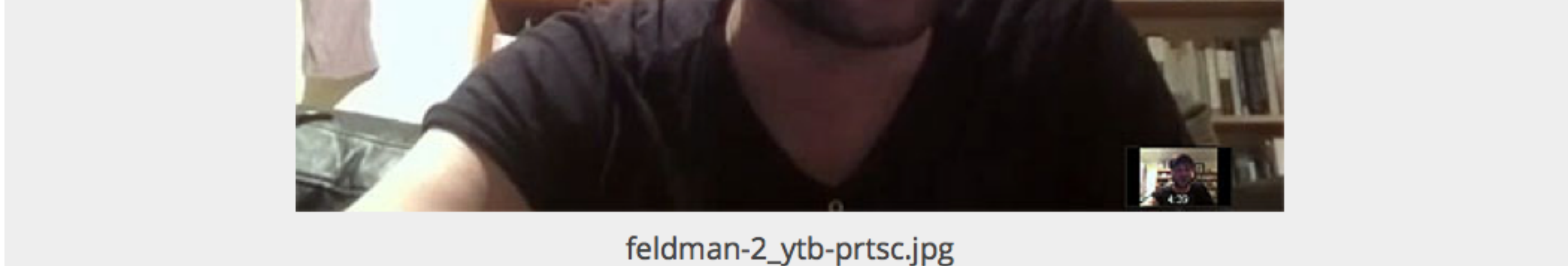
Osobni konflikti na stranačkim vrhovima, uz osjećaje nacionalne superiornosti jednih i percipiranu inferiosnost drugih nacija, već su duže vrijeme ključni razlozi koji sprečavaju bližu suradnju krajnje desnih političkih stranaka u Europi

S pravom to nazivamo pardoksalnim. Međutim, takvih je pojava bilo i prije; još u 1920-im bilo je pokušaja uspostavljanja istinskog "internationalnog fašizma". Pretporučeno je da se to počelo s Mussolinijevim "istinama u inozemstvu koji su se razgranali izvan Italije i prije nego je talijanski fašizam stupio na vlast u listopadu 1922. Druga grupa, CINEF, postojala je u Švicarskoj u kasnim 1920-im i pokušavala je ujediniti različite fašističke intelektualce oko istih tema, dok je u 1930-ima, još jedna snažna podržavana grupa od musolinijevske Italije, CAUR, organizirala niz sastanaka kako bi uspostavila internacionalni fašizam koji se pokušavao razlikovati od njemačkog nacionalnog socijalizma i drugih oblika "nordijskih" desnih ekstremista. Potonji su, naravno, postali dominantni u kasnim 1930-im i ranim 1940-ima - od NDH na istoku do Milice na zapadu - za vrijeme kratkoročnog nacističkog "novog poretka" u Europi u Drugom svjetskom ratu. Najozloglašeniji pokušaj je utemeljenje Svjetske unije Nacionalnih Socijalista i donošenje

"Cotswoldove Deklaracije" 1962. godine. To je podrazumijevalo "nacionalnu zajednicu" koja se biološki bazira na arijevske rasi, proširenoj preko Atlantika u SAD-u i druge zemlje širom svijeta - čak i u neka neočekivana područja, poput Bliskog istoka ili Latinske Amerike! Pokušaji transnacionalnog fašizma su, dakle, daleko od novoga. Recentni antidžihadski pokreti u tom su kontekstu tek ažuriranje već utemeljenog uzorka suradnje između krajnje desnih pokreta.

Kako se suočiti s ovakvim, sve evidentnijim pojavama?

Istina je da postoje izgledi za velike rezultate krajnje desnice u nadolazećim europarlamentarnim izborima. Pored toga, imamo primjere terorizma, političkih i čak kulturoloških izazova, poput islamofobije, koji zaslužuju pomno proučavanje. To je jedan od načina na koji bi možda mogli, neovisnim znanstvenim pristupom i analizom ovih fenomena, doprinijeti rješavanju problema. Za razliku od neovtenika, aktivisti će zasigurno imati drugačije odgovore na pitanje suočavanja s problemom krajnje desnice, kao što bi drugačiji pristup mogli vidjeti u slučaju europskih političara na nadolazećim izborima, koji će biti suočeni s oponentima krajnje desnice. Dok bi doista moglo doći do značajnog porasta krajnje desnice u Europskom parlamentu, trebamo imati na umu kako će velika većina zastupnika u sjedećem sazivu Europskog parlamenta nastaviti posvećenost "europskom projektu", baš kao i milijuni građana europskih zemalja koji imaju bolje historijsko pamćenje.

Smatrate dakle da antifašistički temelji suvremene Europe, kao tvrde pojedinci, nisu u opasnosti, barem ne u opasnosti od radikalne desnice?

Možda sam optimist, ali smatram da nije. Uz sve brojnije euroskeptike, kao i desne ekstremiste, i dalje postoji neki broj branitelji takvih ideja, koji su međusobno činjenice i teorija nisu izgrađena samo na većim strankama i političkim suradnjama nekad suvremeni sukobljenski država, već i na izuzetno totalnom ratu i sveprožimajućeg razaranja europskog kontinenta što je možda više od čega bila zasuga tradicije europskih nacionalizama. Opasnost je, dakle, u sve očiglednijem njihovom pomjeranju iz margine u mainstream, što bi za posljedicu moglo značiti da krajnja desnica neće nestati iz Europe još duže vrijeme.

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Udruge za nezavisnu medijsku kulturu i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije. Stranica projekta: **Be EU 8 media outlets for one Parliament**

Ključne riječi: ekstremna desnica, neofašizam, Zlatna zora, Jobbik, Marine La Pen, Geert Wilders